

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΕΝ ΘΡΑΚΗ

Η ιστορική γραφή του μεγάλου Έλληнос πολιτικού ανδρός, ύστερα από την κοινή υπογραφή του Συμφώνου Φιλίας, Ουδετερότητας, Διαλλαγής και Διαιτησίας (1930) μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας.

Τις ημέρες αυτές, καθώς φυλλομετρούσα το νέο απόκτημα της βιβλιοθήκης μου, που είναι στην πρωτότυπη έκδοσή του, ο τόμος του «Λευκόματος Θράκης - Μακεδονίας» του έτους 1932, η ματιά μου έπεσε σ' ένα άρθρο του τότε Πρωθυπουργού της Ελλάδος Ελευθερίου Βενιζέλου, υπό τον τίτλο: «*Η Ελληνοτουρκική Εγκάρδιος Συνεννόησις*», όπου ο εθνάρχης με παρρησία διατυπώνει τις απόψεις του για την Μικρασιατική Καταστροφή, την αναγκαιότητα της Ελληνοτουρκικής φιλίας και συνεργασίας, αλλά και για την ελληνική μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης.

Το άρθρο του μεγάλου οραματιστού Έλληнос πολιτικού ανδρός, το οποίο αναδημοσιεύουμε στην δημοτική γλώσσα, λόγω της άκρως επίκαιρης σημασίας του, έχει ως εξής: «*Αυτός που αναμετρά την οδό την οποία διήνυσε η ελληνοτουρκική φιλία στο διάστημα ενός μόνον έτους, λίγο δηλαδή πριν από τις συμφωνίες της Άγκυρας μέχρι και της προχθεσινής ανταλλαγής των επικυρώσεων των συμφωνιών στην Αθήνα και της διαπιστωθείσης εγκαρδίου συνεννοήσεως, αυτή και η εξ' αυτής απορρέουσα στενή συνεργασία στηρίζονται επί στερεοτάτης βάσεως.*

Το δημοψήφισμα, άλλωστε, διά του οποίου ο λαός των Αθηνών, ως αντιπρόσωπος ολοκλήρου του Ελληνικού λαού, ενέκρινε στο Στάδιο και διά των καθημερινών εκδηλώσεων του υπέρ του Τεβφίκ Ρούσβη Βέη, το έργο των δύο πολιτικών ανδρών των δύο χωρών, είναι η ασφαλέστερη εγγύηση ότι η καρποφορία της φιλίας ταύτης θα είναι καθημερινά αφθονότερη και πλουσιότερη.

Μερικοί, θέλοντας να επικρίνουν τα γενόμενα, ισχυρίζονται ότι η φιλία αυτή των δύο εθνών αποτελεί αποκήρυξη ή τουλάχιστον προϋποθέτει λησμοσύνη της μακράς επί αιώνες ιστορίας των δύο λαών. Αλλά είναι φανερό ότι ούτε αποδοκιμασία ούτε απλή λησμοσύνη της ιστορίας των δύο εθνών προϋποθέτει η νέα αυτή φιλία. Είναι απλώς αποτέλεσμα της εξελίξεως αυτών, αλλά και της οξείας αντιλήψεως και του ανδρικού θάρρους που επέδειξαν οι πολιτικοί άνδρες των δύο λαών.

Εφόσον η τουρκική εισβολή στην Μικρά Ασία αρχικά και στην βαλκανική χερσόνησο έπειτα, απωθούσε καθημερινά και περιόριζε την βυζαντινή αυτοκρατορία, η αντίθεση μεταξύ των δύο εθνών ήταν αναμενόμενη και αυτονόητη.

Μετά την εκπόρθηση της Κωνσταντινουπόλεως και την κατάλυση του βυζαντινού κράτους ήταν ολωσδιόλου φυσικό ότι το Ελληνικό Έθνος θ' ανελάμβανε τον αγώνα της βαθμιαίας αποσείσεως του ξένου ζυγού. Επανειλημμένες αποτυχίες δεν απεθάρρυναν το έθνος και διά του αγώνος της ανεξαρτησίας κατέστησε τούτο την εθνική του ελευθερία επί μέρους των υπ' αυτού διεκδικούμενων εδαφών. Ήταν φυσικό επίσης ότι η απελευθερωθείσα ελληνική γωνία θα επεδίωκε καθ' όλη την διάρκεια του δεκάτου ενάτου αιώνος την ολοκλήρωση της εθνικής αποκαταστάσεως...

Αλλά ποία παρουσιάζεται μετά το τέλος του μεγάλου πολέμου η αμοιβαία θέση Ελλήνων και Τούρκων;

Οι Έλληνες συνεπλήρωσαν την εθνική τους αποκατάσταση διά της πλήρους σχεδόν επιτυχίας τους στην βαλκανική χερσόνησο και στα νησιά του Αιγαίου Πελάγους. Διά δε της πλήρους αποτυχίας στην Μικρά Ασία, ο τελευταίος πόλεμος απέδειξε ότι η προσπάθειά μας προς εγκατάσταση επί της ανατολικής πλευράς του Αιγαίου υπερέβαινε τις δυνάμεις έθνους μικρού, που εσπαράσσετο από εμφύλιο πόλεμο καθόσον χρόνο διεξήγε έναν μεγάλο εξωτερικό πόλεμο...

Η συνθήκη της Λωζάνης ερρύθμισε το εδαφικό καθεστώς των δύο εθνών, σύμφωνα προς τα πορίσματα του ατυχούς για εμάς πολέμου.

Κατά τις διαπραγματεύσεις της Λωζάνης, κατέστη εμφανές ότι η Τουρκία, ως κράτος εθνικό, εστρέφετο του λοιπού, εξ' ολοκλήρου σχεδόν προς την Μικρά Ασία. Ολίγοι γνωρίζουν ότι ο τίτλος της κυριαρχίας μας επί των νήσων Σάμου, Χίου, Μυτιλήνης, Ικαρίας, Λήμνου στηρίζεται επί της Συνθήκης της Λωζάνης και ότι η Τουρκία, η οποία προ του μεγάλου πολέμου ηρνείτο ν' αναγνωρίσει την κυριαρχία μας αυτή και ήταν έτοιμη ν' αναλάβει πόλεμο χάριν των νήσων, μετά του τερματισμού του εναντίον μας πολέμου, εδήλωσε ότι ουδεμία εδαφική αξίωση διατυπώνει επ' αυτών (εννοεί των νήσων του Αιγαίου Πελάγους), που είναι καθαρώς ελληνικά. Ζητεί δε μόνο ν' ασφαλισθεί ότι τα νησιά αυτά δεν θα χρησιμοποιηθούν υπό της Ελλάδος για επίθεση κατά της Μικράς Ασίας.

Ως προς την Δυτική Θράκη εξήτησε απλώς την εξασφάλιση των δικαιωμάτων της μειονότητας, αλλά ο Ισμέτ Πασάς μου εδήλωσε απεριφράστως ότι όχι μόνο εδαφικές βλέψεις δεν έχουν, αλλά και αν προσεκαλείτο η Τουρκία με σύμφωνο από τις άλλες βαλκανικές δυνάμεις να επεκτείνει το έδαφος αυτής επί της Βαλκανικής, θα ηρνείτο να δεχθεί τέτοια προσφορά...

Υπό τέτοιους όρους, ποία επεβάλλετο να είναι μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης, η πολιτική της Ελλάδος απέναντι της εκ του πολέμου προελθούσης νέας Τουρκίας;

Μπορούσαμε, βέβαια, να θεωρήσουμε την Συνθήκη αυτή ως απλή ανακωχή και την δραστηριότητά μας στο μέλλον για να παρασκευάσουμε τον νέο πόλεμο, διά του οποίου μία ημέρα θα επαναλαμβάναμε τον αγώνα της εγκαταστάσεώς μας στην Μικρά Ασία. Αλλά μία τέτοια πολιτική θα ήταν κυριολεκτικώς παράφρων και θα οδηγούσε την Ελλάδα σε πλήρη καταστροφή...

Οι σχέσεις μας με την Τουρκία θα ήταν διαρκώς τεταμένες. Η θέση της Ελληνικής μειονότητας στην Κωνσταντινούπολη θα καθίστατο αδύνατη και δεν θα παρήρχετο πολύς χρόνος πριν προσφύγουν επί του εδάφους μας... μυριάδες αστικού πληθυσμού...

Αλλά υπήρξαν και οι υποστηρίζοντες ότι ήταν δυνατό και επεβάλλετο να διατηρήσουμε μεν ομαλές σχέσεις με την Τουρκία, αλλά χωρίς αυτές να εξελιχθούν σε σταθερή φιλία και πραγματική συνεργασία. Η διατήρηση όμως απλώς ομαλών σχέσεων δεν ήταν δυνατό να δημιουργήσει την αμοιβαία εμπιστοσύνη, άνευ της οποίας δεν ήταν δυνατόν να επιδοθούν τα δύο κράτη στο έργο της εσωτερικής των ανασυγκροτήσεως, απερίσπαστα από εξωτερικές ανησυχίες. Και γιατί άραγε έπρεπε να περιορισθούμε σε απλώς ομαλές σχέσεις και όχι σε ειλικρινώς φιλικές, που εξασφαλίζουν την στενή των δύο κρατών συνεργασία...;

Όλοι γνωρίζουμε ότι επί ένα τουλάχιστον αιώνα, από του πέρατος του αγώνος του μεγάλου πολέμου, Έλληνες και Τούρκοι συνέζησαν αρμονικότατα και στην Μικρά Ασία και στον Πόντο και στην Ανατολική Θράκη. Τί εμποδίζει, επομένως, να τείνουμε αμοιβαίως την χείρα, να σφίξουμε αυτήν, ν' αποκαταστήσουμε τις σχέσεις μας επί της βάσεως στεραιάς φιλίας και να ασφαλίσουμε την στενή μας συνεργασία, προκειμένου απερίσπαστοι από εξωτερικές ανησυχίες και στηριζόμενοι ο ένας στον άλλο, να επιδοθούμε στο έργο της εσωτερικής μας αναπλάσεως...; Σήμερα η εγκάρδια συνεννόηση δεν στρέφεται εναντίον ουδενός, παρέχει δε μόνον σε αμφοτέρα τα κράτη το αίσθημα της ασφαλείας, το οποίο επιτρέπει να επιδοθούν απερίσπαστα στο έργο της εσωτερικής τους αναπλάσεως.

Ας συγκρίνουν οι συμπολίτες μου την σημερινή Ελλάδα με την Ελλάδα, η οποία προήλθε εκ του αγώνος της ανεξαρτησίας για να δουν ποιές καταπληκτικές προόδους επραγματοποιήσαμε επί του ειρηνικού πεδίου στο διάστημα των 100 μόλις ετών. Και ας σκεφθούμε ποιές προόδους μπορούμε να είμεθα βέβαιοι, ότι θα πραγματοποιήσουμε κατά την εκατονταετηρίδα της ανεξαρτησίας μας, απερίσπαστοι πλέον από τους αγώνες της εθνικής αποκαταστάσεως και με την εξωτερική ειρήνη εξασφαλισμένη διά συμφώνων φιλίας προς τους γείτονές μας και ιδιαίτερα διά της στενής φιλίας και εγκαρδίου συνεννοήσεως με την Τουρκία.

Πριν περατώσω το άρθρο μου τούτο, επιθυμώ να τονίσω προς τους συμπολίτες μου, ότι η φιλία μας με την Τουρκία δεν μπορεί ν' αποδώσει και για τα δύο κράτη όλους τους καρπούς, τους οποίους δικαιούμεθα ν' αναμένουμε, παρά μόνο συν τω χρόνω και καθόσον θα εμπεδώνεται η αμοιβαία εμπιστοσύνη σε ευρύτερα λαϊκά στρώματα.

Σε αυτό δύναται να συμβάλουν τα μέγιστα η Ελληνική μειονότητα της Κωνσταντινουπόλεως και η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης διά της απολύτου προσηλώσεως της καθεμιάς εξ' αυτών στα συμφέροντα, ηθικά και υλικά, του κράτους, του οποίου είναι πολίτες. Συμμορφούμενες απολύτως προς το θεμελιώδες αυτό καθήκον τους, οι δύο μειονότητες θ' αποτελέσουν ασφαλώς πρόσθετο δεσμό φιλίας και συνεργασίας των δύο λαών. Εάν δε παραγνωρίσουν το καθήκον τους αυτό, θα επισύρουν και στις ίδιες (τις μειονότητες) συμφορές και στην εμπέδωση της φιλίας των δύο λαών θα εκινδύνευαν να παρεμβάλλουν προσκόμματα. Εξ' άλλου οι Έλληνες πολίτες, όσοι ανήκουν στην κατηγορία των ανταλλάξιμων, πρέπει να μην λησμονούν ότι, ενώ δύναται του λοιπού να μεταβαίνουν στην Τουρκία προς επίσκεψη των παλαιών εστιών τους, δεν δικαιούνται όμως να εγκατασταθούν εκεί, όπως οι λοιποί Έλληνες, διότι διά την εγκατάσταση αυτή απαιτείται κατά την συνθήκη της Λωζάνης ειδική άδεια της Τουρκίας...

Όπως είπα και στην πρόποσή μου κατά το γεύμα που εδόθη προς τιμήν του Τεβφίκ Ρουσδής Βέη, βαθεία είναι η πεποίθησή μου ότι η Ελληνοτουρκική φιλία και η στενή συνεργασία μέλλει ν' αποδώσει στο μέλλον τόσους πλούσιους καρπούς, όσους ούτε οι πρωτεργάτες αυτής μπορούν από τώρα να προΐδουν.

Αλλά για να είναι ασφαλέστεροι οι καρποί αυτοί, πρέπει να μη ζητούμε, ούτε να εκβιάζουμε την ωρίμανσή τους. Πρέπει δε να καλλιεργούμε διαρκώς το δένδρο της φιλίας αυτής και από τα δύο μέρη, επιδιώκοντας όχι να συλλέγουμε τους καρπούς αυτούς προς ιδίαν μόνον ωφέλεια του καθενός, αλλά να τους πολλαπλασιάζουμε προς το κοινό συμφέρον και των δύο λαών».

Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος